

Organizácia štúdia a organizačná štruktúra FA

Matúš Dulla

POKUS O RESUMÉ

Prihlásil som na túto konferenciu referát, v ktorom som chcel urobiť resumé mojich príspevkov v časopise Arch. Fakt, že som bol zaradený do tejto skupiny referátov, beriem ako záujem usporiadateľov dozvedieť sa spôsob, ako by som moje názory premietol do organizácie štúdia fakulty. Pokúsim sa to teda povedať.

Nebudem popisovať celý proces analýzy stavu, identifikovania problémov, návrhu ich riešenia, postupu a hodnotenia úspešnosti riešenia. Jednak preto, lebo prvé kroky som už v spomínanom seriáli urobil a jednak preto, lebo tu na to nemám čas. Sformulujem len

- tie z aktuálnych úloh, ktoré považujem za kľúčové,
- postup, ktorým sa snáď dajú realizovať a
- možné problémy pritom a potom.

Pri najširšom pohľade sa dajú vyčleniť dve najvšeobecnejšie aktuálne úlohy. Na prvom mieste je úloha **pozdvihnúť úroveň školy**.

Nemusíme sa zhodnúť v spôsobe a výsledkoch merania tejto úrovne. Na jednej strane stoja argumenty tohto typu:

Fakulta dala praxi toľko a toľko architektov, ktorí v nej predsa tak dobre obstáli.

Aj exulanti architekti sa dobre dokázali uplatniť. Študenti sa dobre umiestnili v tých a tých súťažiach.

Pedagógovia vyhotovili x projektov a napísali y kníh a článkov.

Ale dá sa pýtať aj toto:

Čo také mimoriadne hodnotné sa v tej praxi postavilo ako priamy výsledok pôsobenia školy?

Patrí to k najvyšším hodnotám?

Patria exulanti aspoň k európskemu priemeru?

Je škola vo všeobecnom odbornom povedomí osobitne hodnotná?

Inými slovami je lepšia alebo horšia ako napr. školy v jej okolí?

Akú hodnotu majú tu projektované stavby?

Ako sa umiestňujú v súťažiach?

K riešeniu ktorých vonkajších mimoškolských problémov škola prispela?

Čo znamenajú a aký ohlas majú teoretické práce?

Odpovede na tieto otázky sú oveľa nepriaznivejšie. Klasické hľadiská, ktoré platili pri vzniku fakulty, už dnes neobstoja. Obrazne povedané nestačí vyhotovovať projekty treťotriednych interiérov. Na to sú už stovky projektových ateliérov.

Netreba už pioniersky sledovateľský výskum. Fakulta ako koncentrát najlepších architektov (zdôrazňujem architektov, nie učiteľov) musí mieriť kvalitatívne vyššie. Jej učители majú obsadzovať popredné miesta v súťažiach, mať najlepšie projektové ateliéry (praktické či experimentálne), získavať najlepšie nové poznatky, písať najlepšie články a knihy. Znie to ako samozrejmosť a pri pohľade zvonku to aj samozrejme je. Ale vnútri sa to utopilo v deformovaných hodnoteniach a pri počítaní "vyťaženosť" a "úväzkov".

Postup riešenia je zdanlivo jednoduchý: zmeniť hierarchiu hodnôt.

To znamená okrem iného pochopenie, že štúdium nie je dvojstupňové, ale trojstupňové - doktorandské štúdium má byť pýchou školy. Inými slovami vysokoškolský učiteľ nie je na to, aby iba učil (ako je to na základnej a strednej škole), ale na to, aby učil nové poznatky, ktoré on sám získava. Znamená to nevyhnutnosť obnoviť kvalitnú vedeckovýskumnú prácu a pozdvihnúť status vedeckého poznávania. Tu sú organizačné riešenia otáznе. Výskumné skupiny sa nedajú vytvoriť nariadením. Výskumných ústavov sme tiež niekoľko mali a už nemáme.

Popri konštituovaní skutočných ateliérov treba skúsiť realizovať to, čo je na západných univerzitách bežné: zapájanie študentov do vedeckej práce. Treba prekonať tradičný odpor k teórii a teoretickému mysleniu vôbec. Možnosť sústrediť sa na jeden ateliér či na prácu v jednej výskumnej skupine v dlhšom období umožní aj dôkladnejšiu a podrobnejšiu prácu, než hektické a povrchné blúdenie študentov po predmetoch, miestnostiach a problémoch.

To však ďalej znamená zmenu, ktorú považujem za najvýznamnejšiu: ustanoviť skutočné ateliéry pod silným vedením architektov-osobností a nechať ich, nech sa samoreguláciou kvalitne sformujú. Ba dokonca sa tu núka riešenie oddeliť ich od katedier, získať pre ich vedenie významných architektov, no nie tak, že sa budú prispôbovať fakultnému trasovisku, ako sa to stalo po novembri, ale ponechajú si svoje projekčné ateliéry a organizácia školy sa bude prispôbovať im. To neplatí len o architektoch zvonka, do takej pozície treba postaviť aj najlepších architektov pôsobiacich na škole.

Veľmi významným dôsledkom primeraného stupňa voľnosti bude naštartovanie samoregulačných mechanizmov. Teda sa už nebude musieť venovať taká veľká a spravidla márna energia na rapsodické revolučné zmeny. Inštitúcia sa dokáže vnútorne pozmeňovať a reagovať na

spätne väzby, ktoré sa jej týkajú. Nerobím si ilúzie o absolútnosti týchto mechanizmov, ale v demokracii sú aj pri svojej nepresnosti najlepšie, aké poznáme.

Problémy však budú s tým, že doterajšie hodnotové škály sú ustálené a dlhodobou utvrdené. Doteraz sa ich nepodarilo skoro vôbec rozhábať. Proti bude stáť fundamentálny argument: Na škole sa má predovšetkým učiť! Teda nie projektovať, ani písať knihy. Vždy doteraz sa v krízovom období zachránili nie tí, ktorí boli orientovaní aj navonok (uživil by sa projektovaním a písaním kníh aj bez školy), ale tí, ktorí sa držali pri pedagogickej zemi. To sa bude samozrejme trvale stavať proti úsiliu presunúť ťažisko viac na stranu nadstavbových činností.

Ďalší problém je, že inštitúcia má svoje kafkovské mechanizmy a tie môžu nebadane opanť ľudí, ktorí prídu zvonku (minulé obdobie je toho exemplárnym príkladom). Preto treba zväžiť a zaviesť väčšiu nezávislosť nových štruktúr (ateliérov) na tradičnom byrokratickom mechanizme školy.

Druhá úloha je obnova univerzitnej voliteľnosti.

Dnešný stav voliteľnosti ďaleko zaostáva za tradičným univerzitným štandardom. Mám na mysli predovšetkým voliteľnosť predmetov a ich skladby zo strany študentov. Môže sa zdať, že to nie je taký kľúčový problém. Ale na transparentnej voliteľnosti študentmi je založený zmysel celého kreditného systému, v ňom je zasa obsiahnutá váha (význam) predmetov a v nej zasa ich existencia, štruktúra a proporcie. Cez reakciu študentov sa dá identifikovať kvalita učiteľov. Nie úplne, ale dostatočne na vytvorenie primeraného obrazu. Ponovembrová idea, že ten, kto je dobrý, bude mať viac študentov a ten, kto je zlý, nebude mať nikoho a odíde, sa stratila. Zo slobody pre študentov vyplýva však aj sloboda pre učiteľov. Ponuka poznatkov (prednášok, ateliérov) bude závisieť priamo od ich autora, nie od toho, či sa úradne dostali do programu.

Možný spôsob riešenia je stanovenie zásadnej proporcie voliteľnosti, napr. v prvom ročníku nič, v poslednom všetko, alebo: na konci toľko voliteľného, koľko je dnes na začiatku povinného. Nechať na vedúce osobnosti ateliérov a výskumných skupín, aby odporučili svojim vybraným študentom (všetci nemusia byť v ateliéroch) voľbu predmetov.

Klasická námietka je: na prednášky z predmetu xy síce nikto nechodí, ale je dôležitý pre architekta a musí byť v programe. Odpoveď je: ak študent nevie, že je predmet dôležitý, tak buď dôležitý nie je, alebo treba nájsť mechanizmy, ako mu to dať najavo. Ale pokiaľ možno nepoužívať príliš mechanizmus povinnosti. Konečné extrémne riešenie je, že sa to absolvent dozvie až v praxi a tam sa to doučí, alebo si zapíše prednášku v postgraduálnom kurze (v tejto súvislosti je

očividné, aký význam by mala akási medzi-prax, napríklad medzi prvým a druhým stupňom). Som za takéto riešenie, ktoré musí nahradiť netransparentný a temný spôsob, akým sa dostávajú predmety do programu. Najmä v prechodnom období treba toto riešenie podporovať výraznejšie, aby odsunulo starý administratívny spôsob.

Nedá sa spoliehať na to, že sa univerzitná voliteľnosť presadí na celej univerzite. Pokiaľ viem, neuskutočnilo sa v tom vlastne nič. Vykričaným príkladom je to, že sa na SvF prednášajú samostatné dejiny architektúry a na FA taktiež, na SvF je katedra (konštrukcií) pozemných stavieb a na FA sa z tohto predmetu robia štátne záverečné skúšky a podobne. Treba niekde začať a tu sa ponúka začať vnútri fakulty.

Podmienkou na tieto i akékoľvek iné zmysluplné zmeny by mala byť vnútorná reintegrácia inštitúcie. Bez nej, t. j. bez vedomia spoločného plodného cieľa a bez úsilia dosahovať ho sa nevytvorí porozumenie pre zmeny a entuziazmus na prekonávanie prekážok.

Okolo organizačnej štruktúry fakulty sa točila aj nedávna antidekanská kauza. Stanovovanie názvov organizačných jednotiek (napr. katedier) považujem za posledný problém. Siahť však na existujúce malé vitálne celky, pretože sa nehodia do všeobecnej schémy, je najväčší omyl. Zabehané štruktúry s dobrým renomé treba ponechať, nech sú hocako neštandardné a nehodia sa do úhladnej inžinierskej organizačnej schémy. Fakulta je vo veľmi zlom rozpoležení na to, aby dokázala urobiť takú zmenu, ktorá by sa nielen formálne zaviedla, ale aj ako-tak úspešne realizovala. Ponovembrové zmeny umožnila revolučná situácia. Už po štyroch rokoch však vyhlásil predchádzajúci dekan vo svojom predvolebnom prejave: dosť bolo zmien! Aj tak sa ale pokúsil vrátiť veci pred november. Inštitúcia sa však defenzívne ubránila. Opäť, po neviem koľký raz, sa pritom osvedčila pasívna rezistencia. Dajú sa za takýchto okolností urobiť životaschopné zmeny? Nevieť - hovorím ako optimista. Keby som bol pesimista, poviem - nedajú.

*

*Doc. Ing.arch. Matúš Dulla, CSc.,
Ústav stavebníctva a architektúry SAV*

THE CHALLENGE TO MAKE A RESUMÉ

By Matúš Dulla

The quality of university education can be improved by a change in the hierarchy of values. A university pedagogue should teach current issues which he gained through research and involve the students. It is possible to attempt introducing an independent studio supervised by guests professors, celebrities. The system of credits should follow a clear option of subjects and a realistic curriculum.